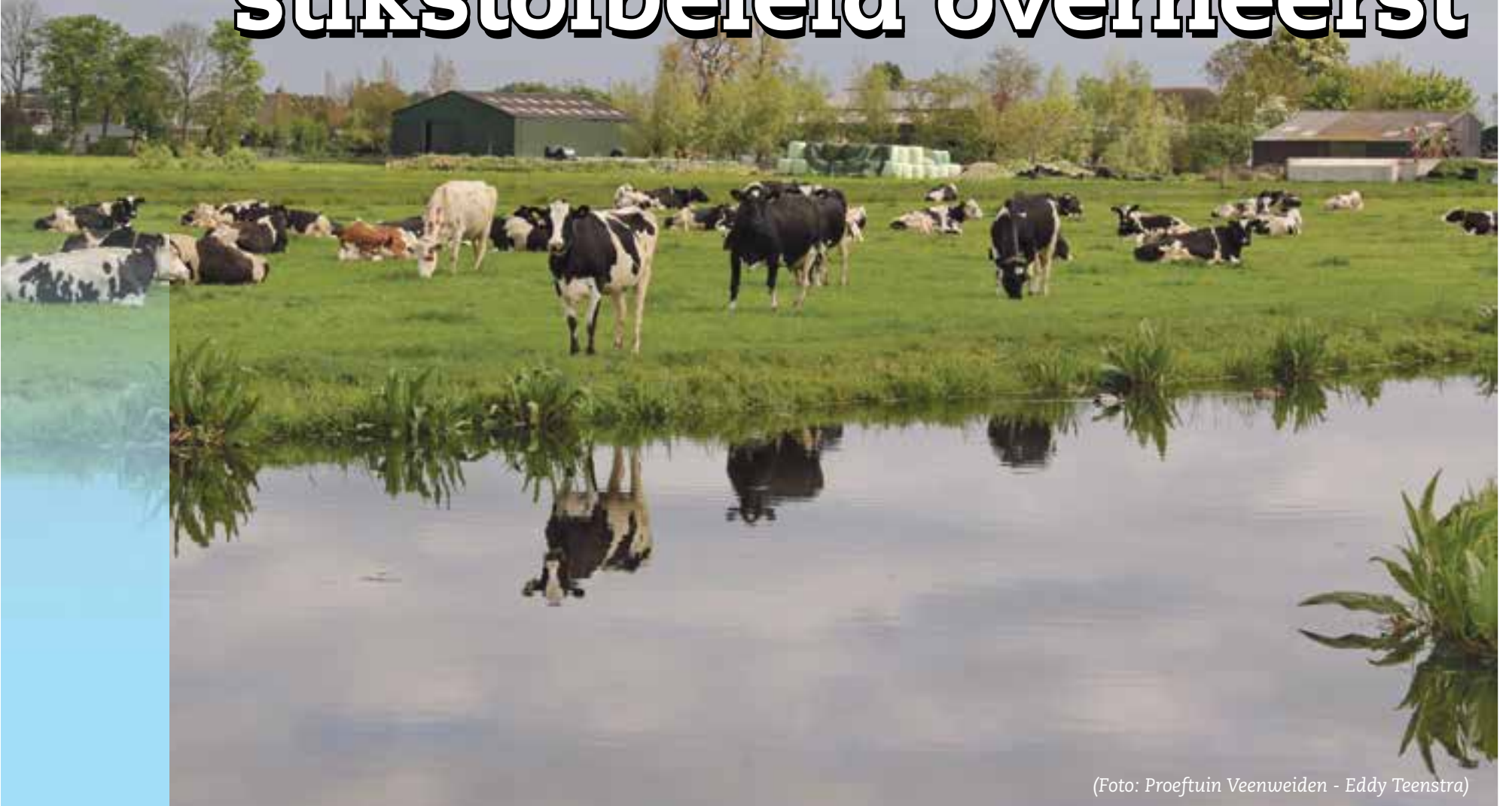

Onduidelijkheid over stikstofbeleid overheerst

(Foto: Proeftuin Veenweiden - Eddy Teenstra)

Er is al jaren te veel stikstof in Nederland. Hierdoor sterven natuurgebieden langzaam af: kwetsbare planten, dieren en insecten verdwijnen in rap tempo. Door de 'stikstofuitspraak' van de Raad van State is dit probleem weer volop onder de aandacht. Tot nu toe lijken Waddinxveen en Zuidplas de dans te ontspringen, maar ook hier maakt men zich zorgen over de gevolgen van de uitspraak.

Door Myriam Dijck

Nu overal in het land vergunningen voor staluitbreidingen, wegverbredingen en nieuwbouwprojecten zijn afgewezen, overheerst in Waddinxveen en Zuidplas de onduidelijkheid. De lokale omgevingsdiensten geven geen goedkeuring meer voor projecten met stikstofuitstoot. Het wachten is op een later deze maand te verwachten, nieuw landelijk stikstofbeleid. Ten grondslag aan deze onzekerheid ligt de manier waarop Nederland tot dusver omging met de hoge stikstofuitstoot. Vanaf 2015 gold hiervoor het 'programma aanpak stikstof' (PAS). Hierin waren langjarige afspraken gemaakt om de stikstofuitstoot terug te dringen. In de PAS werden de toekomstige, positieve resultaten van deze maatregelen al meteen doorgerekend. De 'stikstofruimte' die zo ontstond kon weer deels gebruikt worden voor nieuwe economische ontwikkelingen.

Projecten waarbij stikstof vrijkomt, zoals de uitbreiding van snelwegen, de bouw van nieuwe woonwijken, maar ook de realisatie van biomassacentrales, konden daarom goedkeuring krijgen. Deze aanpak is niet langer toegestaan, zo oordeelde de Raad van State eind mei. Stikstofexpert Jan Willem Erisman legt uit: "Je geeft krediet weg en je weet niet of je dat kunt

terugbetalen. Dat was mijn grootste bezwaar, zeker in een situatie waarin de stikstofbelasting toch al te hoog is."

Afsterven

Niet alle natuurgebieden zijn even gevoelig voor stikstof. Het Bentwoud en de Rottemeren bijvoorbeeld, hebben er weinig last van. Daardoor blijven de effecten van de stikstofuitspraak voor Waddinxveen en Zuidplas mogelijk beperkt. Marcel van Dun van Staatsbosbeheer: "Door de stikstofuitstoot, zeg maar een soort Pokon, wordt de bodem vruchtbaarder en worden zeldzame plantjes overwoekerd door snelgroeiende planten als braam en brandnetel. In het Bentwoud en de Rottemeren speelt dat niet. Daar is geen schrale grond die uit balans wordt gebracht, maar juist een rijke kleibodem. Daar groeien dus al planten die van rijke grond houden."

Heel anders is de situatie in de Nieuwkoopse Plassen. Dit is het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied dat aangemerkt is als 'stikstofgevoelig'. Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In Nederland zijn er 180 gebieden verspreid over het land, waarvan het merendeel stikstofgevoelig is.

De zeldzame groenknolorchis orchidee. (Foto: Natuurmonumenten - Martin Stevens)

De kleine zonnedaauw groeit op stikstofarme grond. (Foto: Natuurmonumenten - Bertie Sijbrands)

Vervolg op volgende pagina >>

Een verstikkende situatie: boeren zijn boos

>> Vervolg van pagina 13

Boswachter Dirk Kunst van Natuurmonumenten heeft de afgelopen jaren stukken unieke natuur van de Nieuwkoopse Plassen zien verdwijnen door de hoge stikstofneerslag. Hij omschrijft de situatie als 'de kanarie in de kolenmijn'; wanneer de vogel omvalt is een kritische grens bereikt. "Hoewel te hoge stikstofuitstoot niet direct schadelijk is voor de mens, geeft de natuur wel een signaal. Als stukken natuur afsterven zijn we op de verkeerde weg."

De Nieuwkoopse Plassen bestaan deels uit 'trilveen' en 'veenmosrietland', twee van de zeldzaamste soorten natuur in Nederland. "Het is een heel bijzonder ecosysteem. Door de bemestende werking van stikstof verdrukken grassen en brandnetelachtige planten de kwetsbare soorten die hier voorkomen, zoals orchideeën", zegt Kunst.

Schadelijk

Sinds de stikstofuitspraak zit Nederland 'op slot': vergunningaanvragen voor projecten met stikstofuitstoot moeten opnieuw worden beoordeeld. Maar met het afkeuren van de PAS is hier geen wettelijk kader meer voor. Bijna alle projecten hebben ermee te maken. Zodra er een graafmachine aan te pas komt is er sprake van stikstofuitstoot.

Hierbij gaat het niet om stikstof zelf; 80 procent van de buitenlucht bestaat uit stikstof en is ongevaarlijk. Het zijn de stikstofverbindingen die slecht zijn, ook wel 'reactieve stikstof' genoemd, en daarvan stoten we te veel uit. Hiervan bestaan twee soorten, stikstofoxiden die vrijkomen bij verbrandingsprocessen (verkeer, luchtvaart en industrie) en ammoniak die verdampst uit mest (landbouw).

Wanneer stikstofoxiden en ammoniak uit de lucht neerslaan, soms honderden kilometers verwijderd van de bron, dan beïnvloedt dat de natuur. "Wat je ziet is een enorme verschraling. Diverse soorten verdwijnen. Het gaat richting een soort monocultuur, daar waar je juist wil dat de rijkdom van soorten bewaard blijft of terugkeert", zegt Erisman.

Er moeten daarom snel oplossingen komen, vindt de regering. Daarvoor is de commissie Remkes ingeschakeld. Die kwam woensdag 25 september met de eerste aanbevelingen: zet in op vermindering van stikstofuitstoot voor herstel van de natuur. Alle sectoren moeten daaraan bijdragen. De adviezen luiden dat de maximumsnelheid op wegen rondom natuurgebieden omlaag moet, de industrie moet meer innovatieve technieken toepassen,

Minder stikstof door het beweiden van koeien. (Foto: Proeftuin Veenweiden - Eddy Teenstra)

Stikstofexpert Jan Willem Erisman.

Boerin Adrie Verduijn.

de bouw moet energie-neutraler en veehouders moeten hun stallen aanpassen of door de overheid worden uitgekocht.

Misbruikt

De belangrijkste bron van stikstof in Nederland is de landbouw, voornamelijk rundvee. Dit komt doordat ammoniak dichtbij de bron neerslaat, terwijl stikstofoxide (bijvoorbeeld van verkeer en de luchtvaart) zich juist over vele kilometers verspreidt. Volgens het CBS waren er vorig jaar in Waddinxveen en Zuidplas ruim 25 bedrijven met in totaal zo'n 2300 stuks rundvee.

Een van die bedrijven is de melkveehouderij van Adrie Verduijn in Nieuwerkerk aan den IJssel met 85 koeien. Zij is erg geschrokken van de uitspraken van de afgelopen weken. Samen met haar man is ze van 's ochtends vroeg tot laat op de avond aan het werk. "Er wordt erg negatief gedaan over de landbouw, wij worden verantwoordelijk gehouden voor dit stikstofprobleem, terwijl we zo ons best doen."

Voor Verduijn was de uitspraak van D66, halvering van de veestapel, de druppel. Daarom deed ze gisteren mee aan de nationale boerenstaking in Den Haag. "We voelen ons erg

VOORBROOD

Voor betaalbare kwaliteit!

ALTIJD 10 - 30% KORTING OP ONZE GEHELE COLLECTIE!

Profiteer van ons 'alles onder één dak' principe! Bij ons vindt u een eigen stoffeerderij, meubelmakerij, Deco Shop en deskundige woonadviseurs. Kom langs in onze showroom van 6000 m².

LIKE US OP /VOORBROODMEUBELN EN BLIJF OP DE HOOGTE VAN ONS LAATSTE NIEUWS!

VOORBROOD
MEUBELN 100 ZEVENHUIZEN

Dorpsstraat 119 T (0180) 63 11 11
2761 AN Zevenhuizen www.voorbrood.nl GRATIS PARKEREN
Geopend van 9.00-18.00 uur. Vrijdag tot 21.00 uur. Zaterdag van 10.00 -17.00 uur.

Mest verdund uitrijden beperkt de ammoniakuitstoot. (Foto: Proeftuin Veenweiden - Eddy Teenstra)

misbruikt. De afgelopen jaren zijn we al erg ingekrompen vanwege de fosfaatwet en nu moeten ze ons weer hebben. En dat terwijl in de luchtvaart het aantal vluchten alleen maar is toegenomen.”

De afgelopen jaren zijn er al wel duurzame maatregelen getest die de ammoniakuitstoot in de veeteelt kunnen verlagen (zie kader hieronder: Koeien mogen nog meer de wei in). Verder komt ongeveer 35 procent van de stikstofuitstoot uit het buitenland, inclusief inter-

Koeien mogen nog meer de wei in

In drie jaar tijd ammoniakuitstoot met een kwart verminderen, dat was het doel van de Proeftuin Veenweiden. Dit project, waarbij ruim honderd melkveehouderijen uit de veengebieden in het Groene Hart waren betrokken, is vorige maand afgerond. De uitstootreductie bleef steken op gemiddeld 22 procent, maar volgens begeleider Teus Verhoeff was het wel degelijk een succes. Bijvoorbeeld het effect van het langer ‘beweiden’ van koeien. “Ammoniak ontstaat als urine en mest samenkomen. Als de koeien in de wei staan, komt de urine op de ene plek terecht, en de mest op een andere. Daardoor krijg je veel minder ammoniak.” De maatregel met het meeste resultaat was het verdund uitrijden van mest. “Als je bij het uitrijden twee delen mest met een deel water vermengt dan komt er op jaarbasis 40 procent minder ammoniak vrij. Daarnaast krijg je hierdoor ook 10 tot 20 procent meer gras.”

Verder bleek het reduceren van het aantal jongvee (koeien die nog geen melk geven) te helpen. “Minder koeien is minder uitstoot. En wanneer boeren minder jongvee hebben om de huidige melkkoeien te vervangen, worden ze zuiniger op de koeien. De koeien worden meer vertroeteld.” Ook het terugbrengen van het eiwitgehalte in veevoer (van 17 naar 15 procent) geeft minder ammoniakuitstoot en lijkt de melkproductie weinig te beïnvloeden. “Dit is nog niet helemaal gerealiseerd en moeten we verder onderzoeken”, zei Verhoeff. De resultaten worden op 9 oktober in het zalencentrum De Til in Giessenburg gepresenteerd.

nationale scheepvaart. Stikstofexpert Erisman pleit dan ook voor betere internationale afspraken. “Sowieso moet je zelf beginnen. Tegelijkertijd moet je natuurlijk ook in een Europees kader naar strakkere afspraken gaan om de druk op elkaars land te verlagen.”

Vergrootglas

De uitspraak van de Raad van State heeft in eerste instantie alleen effect op lopende (en toekomstige) vergunningaanvragen. Volgens de provincie zijn dit er ongeveer 3.300 in heel Zuid-Holland. De omgevingsdienst Midden-Holland brengt nu de situatie per gemeente in kaart, de inventarisatielijst wordt in november verwacht. Omdat er voor het Vijfde Dorp in de gemeente Zuidplas nog geen vergunningen zijn aangevraagd, worden de huidige plannen niet getroffen.

Ook de vergunningen voor de biomassa centrales in Waddinxveen blijven daarom vooralsnog overeind. Johan Vollenbroek, die de rechtszaak tegen de PAS bij de Raad van State had aangespannen, wil het daarbij

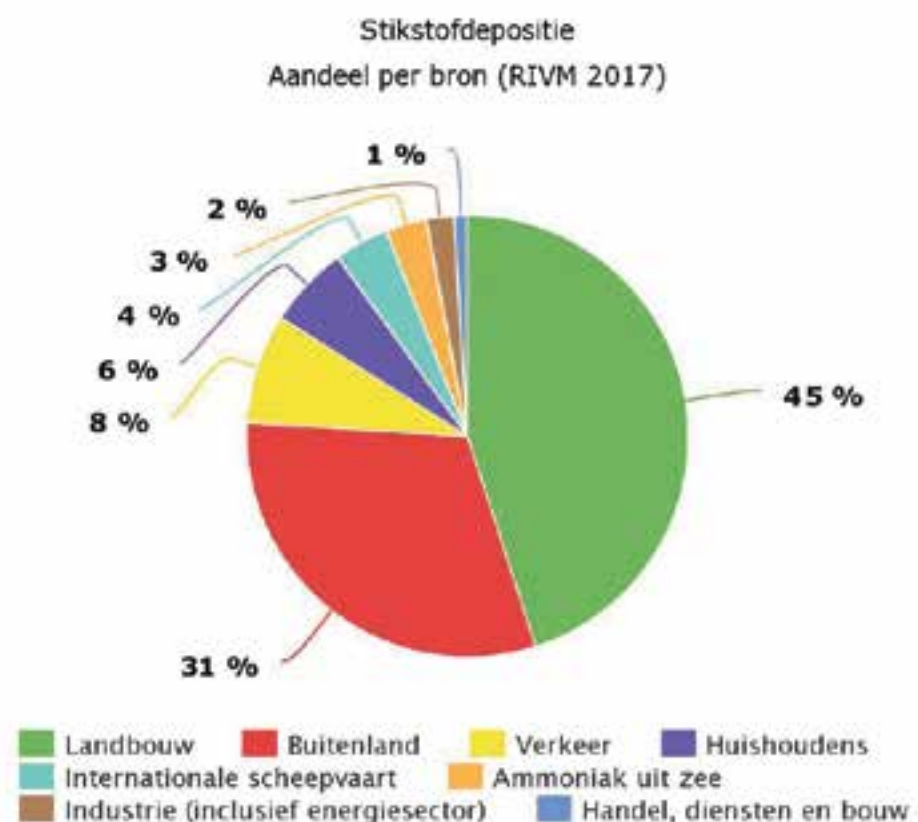
Vollenbroek wil bouw biomassa centrale blokkeren

Nijmegenaar Johan Vollenbroek werd in één keer in heel Nederland bekend door de stikstofuitspraak van de Raad van State (zie hoofdartikel). Inmiddels heeft de gepensioneerde chemicus zich ook tot Waddinxveen gewend. In een brief roept hij onder andere de gemeente op om de biomassa centrale van Beijerinck (Zesde Tochtweg) te verplichten om een milieuvergunning aan de vragen. “De PAS was een wetsstuk dat in strijd met internationale wetgeving is aangenomen. Dus zette de Raad van State er een grote streep door”, zei Vollenbroek. “Als je de regering niet kan vertrouwen, waarom zouden we dan de gemeente Waddinxveen op haar blauwe ogen geloven dat ze hier de juiste besluiten neemt?”

Beijerinck heeft al een vergunning en wilde afgelopen maand met de bouw beginnen. Omdat de plannen niet gedekt zijn door een omgevingsvergunning (maar slechts een melding) wil Vollenbroek onder preventieve last een dwangsom laten opleggen om de bouw te blokkeren. “Als dat niet gebeurt dan stappen wij naar de rechter. Zo simpel is dat.”

niet laten (zie kader: Vollenbroek wil bouw biomassa centrale blokkeren). Ook stikstofexpert Erisman verwacht dat er opnieuw zal worden gekeken naar bestaande projecten met veel stikstofuitstoot. “Er is inderdaad ook discussie over vergunningen die al afgegeven zijn. Ik denk zelf dat je met biomassa centrales heel erg moet uitkijken, dus ik ga ervan uit dat die onder een vergrootglas komen te liggen.”

De komende weken buigt de regering zich over de eerste aanbevelingen van de commissie Remkes. Voor de zomer van 2020 zal de commissie advies uitbrengen over een nieuwe langetermijnaanpak van de stikstofproblematiek.

Deze productie in het dossier stikstof is mede mogelijk dankzij een bijdrage van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek.

Reacties zijn van harte welkom: redactie@hvh-waddinxveen.nl